

Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi
Electronic Journal of Turcology Researches

Cilt 6, Sayı 4 - Aralık 2021
Volume 6, Issue 4 - December 2021

Editörler/Editors

Nuri Yüce

Sinan Yalçınkaya • M. Samet Kumanlı • Emel Kaya

Yayın Kurulu/Editorial Board

S. Dilek Yalçın Çelik (Hacettepe Üniversitesi) • Nesrin Bayraktar Erten (Hacettepe Üniversitesi) • Mustafa Öner (Ege Üniversitesi) • Mehmet Ölmez (Yıldız Teknik Üniversitesi) • Özkan Öztekten (Ege Üniversitesi) • Hatice Şirin (Ege Üniversitesi) • Osman Fikri Sertkaya (İstanbul Üniversitesi E.) • Ali Tan (Mersin Üniversitesi) • Nuri Yüce (İstanbul Üniversitesi E.)

Danışma Kurulu/Advisory Board

Kamal Abdulla (Azerbaycan) • Dilek Batıslam (Çukurova Üniversitesi) • Ahmet Bican Ercilasun (Gazi Üniversitesi E.) • Binnur Erdağı-Doğuer (Hacettepe Üniversitesi) • Efrasiyap Gelmalmaz (Atatürk Üniversitesi E.) • Erika H. Gilson (ABD) • Emine Gürsoy-Naskali (Marmara Üniversitesi) • İsa Habibbeyli (Azerbaycan) • Günay Karaağaç (Ardahan Üniversitesi) • Timur Kocaoğlu (ABD) • Jens Peter Laut (Almanya) • Qatiba Mahmudova (Azerbaycan) • Möhsün Nağisoğlu (Azerbaycan) • Eva Kincses Nagy (Macaristan) • Emine Yılmaz (Hacettepe Üniversitesi)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Publisher and Managing Editor

Şükrü Halûk Akalın

Sanal Dergi Genel Sekreteri / Secretary General of Online Journal

Sinan Yalçınkaya

Baskı Dergi Genel Sekreteri / Secretary General of Journal

M. Samet Kumanlı

Adres/Address

Konur Sokağı No. 14 Ünveren İşhanı No. 23 Kızılay/Ankara/Türkiye 06420

Kuruluş/Established

1998©

Dergimiz

SOBİAD <https://atif.sobiad.com/>

MLA - Modern Language Association - International Bibliography <https://www.mla.org/> tarafından dizinlenmektedir.

Başlığımızdaki resimler Kâtip Çelebi'nin eserinden alınmıştır.

Basıldığı Yer/Printing Office

Mert Kopyalama Ofis Kırtasiye Bilgisayar Ltd. Şti.

Cinnah Caddesi 34/A Çankaya/Ankara/Türkiye 06690 Tel. +90-312-468 51 88

Basımevi Sorumlusu / Responsible for the Printing Office

Ufuk Sungur

Dergimize gönderilecek yazılarda uyulması gereken kurallar

<http://dergipark.gov.tr/stad>

adresindeki ana sayfamızda *Yazım Kuralları* sekmesinde yer almaktadır.

ISSN 2536-4863 (Sanal Dergi)

ISSN 1301-9155 (Baskı Dergi)

<http://dergipark.gov.tr/stad>

25 Nisan 2022

MAKALELERİN YAZILIŞINDA UYULACAK KURALLAR İLE KAYNAK GÖSTERME VE KAYNAKÇA HAZIRLAMA İLKELERİ

STAD Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisine gönderilecek makalelerin yazılışında uyulacak kurallar aşağıda belirtilmiştir. Kaynakça, künye düzeni, gönderme ve alıntılarının verilmesinde ise APA ilkeleri benimsenmiştir. Söz konusu kural ve ilkelere uymadan yazılan makaleler bilimsel incelemeye alınmayacaktır.

Yazım Kuralları

Makaleler Times New Roman yazı tipinde, 11 punto büyüklüğünde, tek satır aralığında yazılmalıdır.

Makale başlığı, sayfaya ortalanmış, 12 punto büyüklüğünde, kalın, büyük harf yazılmalıdır. Başlık, kısa ve konu hakkında bilgi verici olmalıdır. Başlığın uzunluğu on iki sözcüğü geçmemelidir. Başlıkların makalenin içeriğini ve konu alanını yansıtmaları gerekir. Makale sahibinin adı ilk harfi büyük diğerleri küçük, soyadı ise büyük harf olmak üzere, 10 punto ve ortalanmış olarak başlığın altında verilmelidir. Makale sahibinin unvanıyla birlikte bağlı olduğu üniversitesi ve e-posta adresi soyadının hemen sonunda ve dipnotun başında * imiyle 9 punto olarak belirtilmelidir. Örnek:

*Prof. Dr., Üniversitesi, Fakültesi, Bölümü, adisoyadi@universitesi.edu.tr

Makalenin başında birbirinin eşdeğeri Türkçe ve İngilizce özet bulunmalıdır. Özetler yaklaşık 250 sözcük olarak hazırlanmalıdır. Özeti altında birbirinin eşdeğeri Türkçe ve İngilizce en az beş ve en fazla yedi anahtar sözcük bulunmalıdır. Özet ve anahtar sözcükler 9 punto büyüklüğünde yazılmalıdır.

Bölümler ve Alt Bölümler Birinci düzey ana başlıklar 11 punto, kalın ve düz olmalıdır. Çalışmanın konusu, giriş bölümü içinde açıkça belirtilmelidir. Giriş bölümünü sırasıyla yöntem, bulgular, yorum/tartışma ve sonuç bölümleri izlemelidir. İkinci düzey alt başlıklar 10 punto, kalın ve eğik; üçüncü düzey alt başlıklar 10 punto ve eğik; dördüncü düzey alt başlıklar 10 punto, eğik ve bir sekme içeriden başlamalıdır. Her düzey başlıkta kelimelerin ilk harfi büyük harfle yazılmalıdır.

Dipnot ve Kaynakça Kaynaklar APA (American Psychological Association) standartlarına uygun olarak verilmelidir. Yazılarda dipnot verilmesi gerektiğinde, açıklamalar metin içinde numara verilerek sayfa sonunda belirtilmelidir. Dipnotlar 8 punto, Kaynakça kısmındaki kaynaklar 9 punto olmalıdır.

Şekiller Şekil yazısı şeklin altında ve eğer metnin içinde birden fazla şekil yer alıyorsa numaralı olarak verilmelidir. Şeklin adı belirtildikten sonra, eğer şekil bir başka kaynaktan alınmış ise, alıntı yapılan kaynağa gönderme yapılır.

Tablolar Tablolar metin içinde, tablo yazısı tablonun üstünde ve numaralandırılarak verilmeli, içeriği tablo numarasının yanında başlık olarak açıklanmalıdır. Tablo başlıklarının sadece ilk harfleri büyük olarak düzenlenmelidir. Tabloların sağına ya da soluna herhangi bir yazı yazılmamalıdır. Tablolar sadece Word programındaki Tablo menüsünden faydalanılarak yapılmalıdır. Tablo başlığı ve içeriği Calibri 9-10 punto büyüklüğünde olmalı ve tek satır halinde düzenlenmelidir.

Kaynak Gösterme ve Kaynakça Hazırlama

Genel Kurallar

- Yazar sayısı altıdan fazlaysa ilk altı yazarın adları künyede verilir, altıncı yazardan sonra “ve diğerleri” ifadesi kullanılır.
- Kaynağın yayın tarihi bulunmuyorsa en son telif hakkı tarihi verilir. Tarih bilgisi hiçbir şekilde bulunamıyorsa “tarih yok” anlamına gelen “t.y.” kısaltması kullanılır.
- Yayına hazırlayan kişinin adından sonra hazırlayan(lar) yerine (Haz.), editör(ler) yerine ise (Ed.) kısaltması kullanılır.
- Dergi ve kitap adları kısaltılmadan açık bir biçimde eğik olarak yazılır.
- Bildiri kitapları kitap gibi, bildiri kitabından alınan her bildiri de kitap bölümü gibi belirtilir.
- Temel başvuru kaynaklarının (ansiklopedi, sözlük, biyografi vb.) belli bir kısmından yararlanılan bilgi kitap içinde bir bölüm gibi aktarılır.
- Temel başvuru kaynaklarında maddelerin yazarı belli değilse madde adından giriş yapılır.
- Makale, kitap içinde yayın, bildiri, madde adları tırnak içinde yazılır.
- Tezlerde tezin adından sonra “Yüksek lisans tezi”, “Doktora tezi” ya da “Sanatta yeterlik tezi” ifadeleri kullanılır. Derecenin verildiği üniversitenin adı ve yeri belirtilir.
- Yasa ve yönetmeliklerin kaynak gösterilmesi durumunda künye girişi yasanın adıyla yapılır. Yasanın adından sonra araç içinde yasanın kabul tarihi (sadece yıl olarak), künye sonunda ise yasanın yayımlandığı kaynağın tarihi (gün, ay, yıl olarak) belirtilir.
- Elektronik kaynaklarda temel bilgilerin yanı sıra erişim tarihi ve erişim adresi bilgileri de verilir. Elektronik kaynaklarda son güncelleme tarihi yayın tarihi olarak alınır.
- Mektup, e-ileti, telefon görüşmesi gibi kişisel görüşmelerin kaynakçaya eklenmesi gerekmez, görüşmelere metin içinde gönderme yapılır.

Kaynak Gösterme Kılavuzu

(Yazar, editör, çevirmen vb. soyadları tümüyle, adları ise yalnızca ilk harfleri büyük diğerleri küçük yazılarak belirtilecektir.)

KİTAP

Tek Yazarlı Kitap

Soyadı, A. (Yayın Yılı). *Kitap adı*. Yayımlandığı şehir: Yayınevi.

Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Akalın, Ş. H. (2017). *Geçmişten Geleceğe Türk Sözlükçülüğü*. İstanbul: Elginkan Vakfı

(Akalın, 2017, s.12)

Çok Yazarlı Kitap

Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A. ve diğerleri. (Yayın Yılı). *Kitap adı*. Yayımlandığı şehir: Yayınevi.

Metin içinde ilk gönderme: (Soyadı, Soyadı, Soyadı, Soyadı, Soyadı ve Soyadı, Yıl, s.00)
Metin içinde ikinci ve sonraki göndermeler: (İlk Soyadı ve diğerleri, Yıl, s.00)

Örnek:

Erdoğan, N., Şenyurt, O., Dökmeci, V. (2016). *Tarihsel Süreç İçinde Bankalar Caddesi (Voyvoda Caddesi) ve Günümüzdeki Yapıları*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları.
(Erdoğan, Şenyurt ve Dökmeci, 2016, s.43)

Çeviri Kitap

Yazar, A. (Yayın Yılı). *Kitap adı* (A. Soyadı, Çev.). Yayımlandığı şehir: Yayınevi. (Kaynak yapının yayın yılı).

Metin içinde gönderme: (Soyadı ve Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Lehrer, J. (2009). *Proust Bir Sinirbilimciydi*. (F. B. Aydar, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. (2007).

Kitap İçinde Yayın (Bölüm veya Makale)

Yazar, A. (Yayın Yılı). “Yayın adı”. Editör (Haz./Ed.) Soyadı A. *Kitap adı*. (Kaynağın sayfa sayıları s.00-00). Yayımlandığı şehir: Yayınevi.

Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Kerman, Z. (2012). “Ahmet Hamdi Tanpınar ve Servet-i Fünuncular”. Ed. Yetiş K. *Edebiyatımızın Zirvesinden Üç İsim Namık Kemal - Ahmet Hamdi Tanpınar - Kemal Tahir*. (s.203-210). İstanbul: Elginkan Vakfı.
(Kerman, 2012, s.208)

DERGİ MAKALESİ

Tek Yazarlı Makale

Yazar, A. (Yayın Yılı). “Makale adı”. *Dergi Adı*, Cilt (sayı), sayfa sayıları (s.00-00).

Gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Enginün, İ. (2003). “Atatürk’ün Bir Mektubu”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, LXXXV (616), (s.350-352).
(Enginün, 2003, s.351)

Çok Yazarlı Makale

Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A., Soyadı, A. ve diğerleri. (Yayın Yılı). “Makale Adı”. *Dergi adı*, cilt (sayı), sayfa sayıları s.00-00.

İlk gönderme: (Soyadı, Soyadı, Soyadı, Soyadı, Soyadı ve diğerleri, Yıl, s.00).

İkinci ve sonraki göndermeler: (Soyadı ve diğerleri, Yıl, s.00)

Örnek:

Akaslan, D., Ernst, F. B., Sarıışık, G. – Erdoğan, S. (2018). “Sanal Gerçeklik Uygulamaları İçin Araştırma ve Eğitim Olanakları”. *Turkish Studies*, 10 (16), (s.1-20)
(Akaslan, Ernst, Sarıışık ve diğerleri, 2018, s.12)
(Akaslan ve diğerleri, 2018, s.14)

BİLDİRİ

Tam Metni Yayımlanmış Bildiri

Yazar Soyadı, A. (Yayın Yılı). "Bildiri Adı". Editör (Ed.) Soyadı A. *Kitap adı* (sayfa numaraları).
Yayımlandığı şehir: Yayınevi.
Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Tezcan, N. (2016). "Divan Edebiyatı Estetiğinde Patrona Hitap". Ed. Yetiş K. *Gelenekten Geleceğe Türk Edebiyatı* (513-524). İstanbul: Elginkan Vakfı.
(Tezcan, 2016, s.518)

Yayımlanmamış Bildiri

Soyadı, A. (Yıl). "Bildiri adı". Toplantı Adı, Toplantı Yeri'nde sunulan bildiri.
Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl)

Örnek:

Akalın, Ş. H. (2018). "Türk Sözlükçülüğünde Tanımlama ve Türkçe Sözlük". IV. Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi, İnkumu'nda sunulan bildiri.
(Akalın, 2018)

TEMEL BAŞVURU KAYNAKLARI VE TEZLER

Sözlük

Soyadı, A. (Yayın Yılı). *Yapıt adı*. Yayımlandığı şehir: Yayınevi.
Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl)

Örnek:

Ayverdi, İ., Topaloğlu, A. (2007). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı İktisadi İşletmesi.
(Ayverdi, Topaloğlu, 2007, s.363)

Ansiklopedi Maddesi

Soyadı, A. (Yayın Yılı). "Madde Adı". *Ansiklopedi adı* (cilt, sayfalar). Yayımlandığı şehir: Yayınevi.
Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Korkmaz, Z. (2002). "Atatürk ve Dil Devrimi". *Türkler* (XVIII, 54-64). Ankara: Yeni Türkiye.
(Korkmaz, 2002, 56)

Tez

Soyadı, A. (Yayın Yılı). *Tez adı*. Yüksek lisans/Doktora/Sanatta yeterlik tezi, Üniversite Adı, Yer.
Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Yalçın, S. D. (1998). *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
(Yalçın, 1998, s.348)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Makale

Soyadı, A. (Yayın yılı). "Makale başlığı". *Dergi Adı*, cilt, sayı, sayfa numaraları. gg.aa.yyyy tarihinde <http://www.aaaa.edu.tr> ağ adresinden erişildi.
Metin içinde gönderme: (Soyadı, Yıl, s.00)

Örnek:

Türkmenoğlu, T. M. (2016). “Ahmed Vefik Paşa’nın Lehce-i Osmânî Adlı Sözlüğünde /è/ Ünlüsü”. *STAD Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, II, 4, s.47-56. 28.12.2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/409559> ağ adresinden erişildi.

Anonim Ağ Sayfası

Kaynak sayfanın adı. (gg.aa.yyyy). gg.aa.yyyy tarihinde <http://ağ> adresinden erişildi.
Metin içinde gönderme: (Kaynağın adı, gg.aa.yyyy)

Örnek:

Yayın Tarama Bulgularını Değerlendirme. (25.12.2018). 28.12.2018 tarihinde <http://tdk.org.tr/> adresinden erişildi.

(Yayın Tarama Bulgularını Değerlendirme, 25.12.2018)

Cilt 6 • Sayı 4 •

İÇİNDEKİLER

Editörden
Prof. Dr. Nuri YÜCE

Muhammet OLGUN
ÖĞÜN- KELİMESİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK BİR İNCELEME
(s.1-5)

•

Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK
CANER SOLAK (2020) TÜKETİM KÜLTÜRÜ EKSENİNDE TÜRK ROMANINDA
MİRASYEDİ TİPİNİN GELİŞİMİ (1875-1928). Kitap İncelemesi
(s.7-9)

EDİTÖRDEN

Değerli okurlarımız,

Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi'nin yeni bir sayısıyla daha karşınızdayız.

Dergimizin bu sayısında Muhammet Olgun *öğün*- sözünün kökeni üzerinde duruyor.

Prof. Dr. S. Dilek Yalçın Çelik de yazısında Caner Solak'ın tüketim kültürü ekseninde 1875-1928 yılları arasındaki Türk romanında mirasyedi tipinin gelişimini incelediği kitabını ele alıyor.

Değerli okurlarımız,

Dergimiz yalnızca sanal ortamda değil basılı olarak da yayımlanmaktadır. Basılı dergimizi Millî Kütüphanenin yanı sıra Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu kütüphaneleriyle birlikte belli başlı üniversitelerimizin kütüphanelerinde bulabilirsiniz.

Dergimizde yazıları yayımlanan yazarlarımıza yazılarının çıktığı sayıdan bir adet de gönderilmektedir.

Değerli yazarlarımız,

Dergimizi 2022 yılından itibaren yılda iki sayı yayımlama kararı aldık.

Dergimiz ile ilgili bir başka gelişme de süreli yayınının 2022 yılından itibaren kurumsal bir yapılanmaya katılarak yeni bir yayın dönemine başlayacak olmasıdır. Böylece sayılarımızı daha düzenli olarak yayımlayacağımıza inanıyoruz.

Yeni yayın dönemimizde yeni sayılarımızda görüşmek dileğiyle sizlere sağlıklı günler dileriz.

Prof. Dr. Nuri YÜCE
Başeditör

ÖĞÜN- FİİLİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK BİR İNCELEME

Muhammet OLGUN*

Özet

Bu makalede son dönemlerde tartışılan *öğün*- fiili üzerinde durulmuştur. Bu tartışmaya Atatürk'ün "Türk! Öğün, Çalış, Güven!" özdeyişi kaynaklık etmiştir. Öncelikle bu fiilin *Türkçe Sözlük*'teki anlamı verilmiş, daha sonra *ö*- ve *ök*- 'düşünmek' kökenine dayanan *ökün*- ve *ögün*- fiillerinin etimolojik incelemesi sunulmuştur. Sonuç olarak özdeyişteki *öğün*- fiilinin 'aklını kullanmak' anlamında kullanılmadığı, *ög*- 'övmek' kökenine dayandığı ve Atatürk'ün bu sözü 'kendi kendini övmek' anlamında kullandığı etimolojiyle ve tarihî kayıtlarla açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk dili, söz yapımı, etimoloji, anlam bilgisi, *öğün*-.

AN ETYMOLOGICAL ANALYSIS ON THE VERB "ÖĞÜN-" (BRAG)

Abstract

In this article has focused on the word of *öğün*-, which has been discussed recently. This discussion has been resourced from Atatürk's "Turk, Glory, Work, Trust Yourself" maxim. First of all, the meaning of this verb is given in the *Türkçe Sözlük*, then, it has been introduced the etymological analysis of verbs *ökün*- and *ögün*-, which is based on the origin of *ö*- and *ök*- 'thinking'. As a result, it has been explained through etymology and, historical records that the verb *öğün*- in the maxim is not used in the sense of 'use your mind', it is based on the origin of the *ög*- 'preise' and Atatürk used this word in the meaning of 'praise yourself'.

Keywords: Turkish language, word composing, etymology, semantics, *öğün*-.

*Yüksek lisans, Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Dili Ana Bilim Dalı,
muhammetolgun@hacettepe.edu.tr 0000-0002-5371-1717

Gönderim tarihi: 16/10/2021 Kabul tarihi: 16/12/2021

Giriş

Türk dilinde çözümlenemeyen, etimolojisi tartışılan veya farklı etimolojik açıklamaları bulunan pek çok sözcük vardır. *Öğün-* de bunlardan biridir. Bu fiil, Atatürk'ün “Türk! Öğün, Çalış, Güven!” özdeyişinden sonra tartışmalara konu olmuştur. Bilindiği gibi 1935'te yapımı tamamlanan Ankara Güven Park'taki kaidenin üzerine bu sözler yazılmıştır.

Günümüz Türkçesinde *övünmek* olarak kullanılan bu eylemin anlamı *Türkçe Sözlük*'te “1. Bir niteliği sebebiyle kendini yücelmiş sayarak bundan abartmalı bir biçimde söz etmek, iftihar etmek. 2. Kendi kendini övmek.” olarak verilmiştir (TDK, 2011).

Bu fiilin ‘övünmek, kendi kendini övmek, iftihar etmek’ anlamlarına gelmediğini savunan pek çok kişi vardır¹ fakat doyurucu bir etimolojik açıklamada bulunamamışlardır. Anlamını ‘aklımı kullanmak’ olarak göstermişlerdir. Bu görüş gazete köşelerinde, makalelerinde kendine yer bulmuştur. Kelimeyi *ög* ‘akıl’ +*ün-* (addan eylem yapım eki) olarak çözümlenmişlerdir² fakat Türkçede +*ün-* diye addan eylem yapan bir ekimiz yoktur. Dolayısıyla köken açıklaması olarak bu çözümlenme doğru değildir.

Öte yandan *öğün-* eylemini anlam olarak yerinde bulmayanlar vardır. Onlara göre *övünmek* için önce çalışıp güvenmek gerekir. Etimolojik çözümlenmeden ziyade bu görüş akla daha yatkındır. Atatürk'ün *öğün-* sözünü bilinçli olarak diğer eylemlerden önce kullandığını savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Tuncer Baykara bu konu hakkında şöyle der:

“Türkler, bu ülkeyi ve insanlarını daha başarılı, daha mutlu bir düzeye getirmek için bütün şartları düşünmek ve gereğini de yerine getirmek zorundadırlar. Atatürk de bu gerçeği görmüştür. Gerçeğin temelinde ise doğrudan kendi döneminin değil, ama geçmiş yılların şartları vardı. Dönemindeki düşünceyi etkisiz kılmak için tek çare olarak, ona moral gücü, iç dinamik kazandırmak kalıyordu. Bunun içindir ki, *öğün* sözünü en başa almıştır.” (Baykara, 1989, s.28).

Bu fiile ses ve şekil olarak benzeyen en eski sözcük *ökün-*'tir. Orhun Yazıtları'nda³ geçen bu fiilin anlamını Talat Tekin, ‘pişman olmak, üzülme.’ olarak vermiştir (2016, s.307). Muharrem Ergin ise aynı fiile ‘pişman olmak, eseflenmek, hayıflanmak: kendine gelmek, üzülme, kendine dönme.’ anlamlarını vermiştir (2011, s.108). Bu eylemin tarihî ve çağdaş lehçelerdeki görünümü ise şu şekildedir: Uygur T. *ökün-*, Karahanlı T. *ökün-*, Kıpçak T. *ökün-*; Kırgız T. *ökün-*, Kazak T. *ökin-*, Türkmen T. *ökün-*. Görüldüğü gibi bu eylem olduğu gibi tarihî ve çağdaş lehçelerde varlığını korumaktadır. Sadece Kazak Türkçesinde düzleşme olmuş, *ü* sesi *ı*'ye dönüşmüştür. Anlam olarak da daima ‘pişman olmak’ olarak gösterilmiştir.

Kelime çözümlenmesine baktığımızda *ö-* ‘düşünmek’ eylemine kadar gittiği görülür. Dolayısıyla şöyle bir çözümlenme yapabiliriz: “ö – k – (ü)n”. -k- eki eylemden eylem yapım ekidir ve kuvvetlendirme anlamı katar. -(Ü)n- ise dönüşlülük ekidir. *Sakin-* eylemi de aynı anlama ve yapıya sahiptir. *Sa-* ‘düşünmek’, -k- fiilden fiil yapım ekidir ve kuvvetlendirme işlevindedir. -(l)n- ise dönüşlülük ekidir. Fakat bu iki fiil de bugün ‘düşünmek, kendi kendine düşünmek’ anlamında değildir. Bununla beraber eylemden eylem yapan kuvvetlendirme işlevindeki -k- eki günümüz Türkçesinde varlığını sürdürmektedir. Zeynep Korkmaz -k- / -(l)k- / -(U)k- eki için “-k- eki, tek heceli fiil köklerinden anlamı pekiştirilmiş ‘olma’ fiilleri türetir. Bazı türetmelerde, kökle kaynaşmış olan ekte bir de dönüşlülük işlevi görülür.” demiş ve *acıık*⁴, *ayıık*, *burk* gibi örnekler vermiştir (2003, s.127). *Ö-* ‘düşünmek’, *ök-* ‘düşünmek’ eylemleri Orhun ve Uygur Türkçelerinde görülür. Gabain de *ök-* fiili için aynı anlamı

¹ Milliyet. (2021). Öğün Ne Demek, TDK Sözlük Anlamı Nedir? Türk, Öğün, Çalış, Güven Sözündeki Öğün Ne Anlama Geliyor?. *Milliyet*. 12.12.2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/egitim/sozluk/ogun-ne-demek-tdk-sozluk-anlami-nedir-turk-ogun-calis-guven-sozunde-ogun-ne-anlama-gelir-6566727> ağ adresinden erişildi.

² Kılınc, Ş. (2019). Atatürk'ün “Türk, Öğün, Çalış Güven” Sözü Aslında Ne Anlama Geliyor?. *Webtekno*. 10.12.2021 tarihinde <https://www.webtekno.com/ataturk-un-turk-ogun-calis-guven-sozu-aslinda-ne-anlama-geliyor-h47964.html> ağ adresinden erişildi.

³ BK D 19 ve KT D 22

⁴ *Acık* fiili Orhun Türkçesindeki *āç* ‘aç, tok olmayan’ kelimesinden mi yoksa *āç-* ‘acıkmak’ fiilinden mi geldiği tam olarak belli değildir.

vermiş (1988, s.290), -k- ekinin de kuvvetlendirme işlevinde olduğunu açıklamışsa da (s.59) Marcel Erdal buna karşı çıkararak (y)ük, (*hük) ‘yığmak’ eylemi için hata olduğunu belirtmiştir (2004, s.228). Aslında Gabain’in verdiği anlam ve çözümleme doğrudur. Nitekim Caferoğlu *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*’nde *ükün* ‘yıgın’ anlamını vermiştir (1968, s.271). Ayrıca *üküş* ‘çok’ kelimesi de *ök-* ile değil, *ük-* ile açıklanabilir. Eski Türkçede kullanılan alfabede *ö* ile *ü*’nün farklı gösterimleri yoktur. Nitekim Karahanlı, Harezmi, Çağatay, Osmanlı vb. de Orhun ve Uygur Türkçelerinden başka alfabe kullanmasına karşılık bu ayrıma gitmemiştir. Bu gibi durumlarda kullanılan yöntemlerden biri çağdaş lehçelerde karşılıklarını aramaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi lehçelerde ‘pişman olmak’ anlamında kullanılan *ökün-* eylemi Gabain’i haklı çıkarır.

Pişman olmak ile *düşünmek* arasında kuvvetli bir anlam ilgisi olmasına rağmen birbirinden farklı eylemlerdir. *Ökün-* eyleminin yapısına baktığımızda “ö – k – (ü)n” şeklinde görüldüğünü belirtmiştik. Peki *düşünmek* eylemine dönüşlülük eki getirildiğinde neden ‘kendi kendine düşünmek’ yerine ‘pişman olmak’ anlamı çıkmıştır? İşte bu; dilin canlılığını, gelişimini ve sürekliliğini göstermesi bakımından önemli bir örnektir. Bu kelime daha Orhun Türkçesi döneminde ‘pişman olmak’ anlamına gelmiştir. Sık kullanılan kelimelerin ses ve anlam, hatta şekil yönünden değişmeye daha meyilli oldukları bilenen bir gerçektir. Şu an için Orhun Türkçesi döneminden daha eski metin örnekleri maalesef elimize ulaşmamıştır fakat Türkçenin daha önceki dönemlerde de kullanıldığı muhakkaktır. Teorik olarak söylenebilir ki *ökün-* eylemi ‘kendi kendine düşünmek’ anlamında kullanılırken anlam kötüleşmesine (pejoratifleşme) uğramış, olumsuz bir anlama, ‘pişman olmak’ anlamına gelmiştir. Bu kötüleşmenin nedeni genellikle olumsuz bir olay veya durumdan sonra düşünmek, aklını başına almak, kısacası *ökün-* eylemini gerçekleştirmek olabilir.

Kutadgu Bilig’de *ökün-* ~ *ögün-* yüze yakın beyitte geçmektedir. Hatta aslı anlamında, yani ‘düşünmek’ anlamında kullanıldığı örnekler de vardır:

asığ körnür erse isizlik bu kün yarın yas kılur anda ukğıl ögün	(916)
sığıt kodtı ay toldı yetrüp ögin kumaru üledi kişike nenin	(1517)
élig aydı uktum munı ma ögün takı bir sözüüm bar anı ay bu kün	(2740)
baka kör keçürmiş küniñni bu kün tükel boldı tüş teg sakıñıl ögün	(5146)
bir ök hâcetim bar seniñdin bu kün yorık kıl anı sen sewinçin ögün	(5858)

Görüldüğü gibi *ögün-* genellikle *kün* kelimesiyle kafiyelenmiştir. Bu örnekten fiilin ses bakımından tamamlanma sürecinde olduğu anlaşılıyor. *Kutadgu Bilig*’de daha çok *ökün-* ‘pişman olmak’ anlamında, *ögün-* ve bir beyitte görülen *ögin-* ‘düşünmek’ anlamında kullanılmıştır. ‘Düşünmek’ anlamındaki *ögün-* fiiline Karahanlı Türkçesi sözlüklerinde ve *Kutadgu Bilig* dizinlerinde yer verilmemiştir. Karahanlı Türkçesinden sonra fiilde anlam daralması görülüyor. Yani kelime hem ‘pişman olmak’ hem ‘düşünmek’ anlamındayken Karahanlı Türkçesinden sonra ‘düşünmek’ anlamı kaybolarak sadece ‘pişman olmak’ anlamında kullanıldığı görülüyor. ‘Pişman olmak’ anlamında *ögün-* fiili pek az yerde görülür. Günümüz lehçelerinde daima *ökün-* şeklindedir.

Kutadgu Bilig’de birkaç yerde geçen ‘düşünmek’ anlamındaki *ögün-* fiiline başka bir eserde rastlanmaz. Güvenpark Anıtı’na yazılan Atatürk’ün özdeyişindeki *ögün-* için *Kutadgu Bilig*’den alınp canlandırıldığı düşünülebilir. Fakat Afet İnan’ın şu sözleri Atatürk’ün bu kelimeyi ‘düşünmek’ anlamında değil, ‘övünmek’ anlamında söylediğini kanıtlar niteliktedir:

Atatürk, Türk ulusuna en büyük nasihatini şu üç kelimedede özetlemiştir: “Türk! Övün, Çalış, Güven!” Bu sözleri Ankara'daki Güvenlik Anıtı için yazdırırken yanında bulunmuş ve açıklamalarını dinlemiştim. O, diyordu ki: Türklük esastır. Bu mevcudiyeti, tarih içinde araştırmak, müselnel [birbirine bağlı olarak gelen] bir tarih içinde, tespit edilecek Türk medeniyeti ile övünmek, yerinde olur. Fakat bu övünmeye layık olmak için bugün çalışmak lazımdır. Her sahada, bilhassa medeniyet âlemine eser vermek için çalışkan olmayı hedef tutmalıdır. (İnan, 2009, s.438-439).

Buna ek olarak yine 1935'te yayımlanan *Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu*'nda *ögün*- veya *ögün*- fiillerine yer verilmemiş, *övünmek* kelimesine ise ‘tefahür etmek’ anlamı verilmiştir. Dolayısıyla Atatürk'ün *ögün*- sözünü ‘kendi kendine övünmek’ anlamının dışında bir anlamda kullanmadığı anlaşılmaktadır. Tüm bunlara karşılık ses, şekil ve anlam olarak *ögün*- fiiline bakıldığında ‘düşünmek’ anlamını çıkarımlar pek haksız sayılmazlar. Nitekim sözlüklerimizde bu anlamda böyle bir kelime olmamasına karşılık aynı kökten gelen başka bir kelime vardır. O da *öğüt* kelimesidir. *Kutadgu Bilig*'de görülen *ögün*- ‘düşünmek’ kelimesiyle *öğüt* aynı kökten gelmektedir. *Öğüt* kelimesi *ö*- ‘düşünmek’ -*k*- (eylemden eylem yapım eki ‘kuvvetlendirme’) -(*ü*)*t* (eylemden ad yapım eki) olarak çözümlenir. Kelimedeki ilk ünsüz zamanla *k > g > ğ* şeklinde ötümlüleştiği görülmüştür.

Sonuç olarak Atatürk *ögün*- fiilini ‘kendi kendine övünmek’ anlamında kullandığına göre bu kelimenin de köken bilimi açıklamasını vermekte fayda vardır: İlk olarak Orhun Türkçesinde ‘övmek’ anlamında *ög*- fiili görülür. Uygur T. *ög*-, Karahanlı T. *ög*-, Kıpçak T. *ög*-; Azerbaycan T. *öy*-, Türkmen T. *öv*-, Türkiye T. *öv*- şeklindedir. Diğer bazı lehçelerde ise ‘övmek’ anlamında başka fiiller kullanılmaktadır. Görüldüğü gibi Atatürk'ün kullandığı *ögün*-, *ög*- fiilinden gelmektedir. -(*Ü*)*n*- eki ise eylemden eylem yapan dönüşlülük ekidir. Bu kelime günümüzde *övün*- şeklindedir. “Gökhan Ölker tarafından, 1945 – 1950 arasındaki yazılı kaynakların taranmasıyla oluşturulan ve bir milyonluk kelime havuzundan meydana gelen *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* adlı doktora tezinde *ögünmek* fiili 15, *övünmek* fiili yine 15 kez geçmektedir. Bu tespit de o yıllarda kelimenin hem *ögünmek*, hem *övünmek* şeklinde kullanıldığını gösterir.” (Ercilasun, 2020).

Dolayısıyla ‘düşünmek’ anlamındaki *ögün*- sözüyle ‘kendi kendini övmek’ anlamındaki *ögün*- sözü farklı köklere dayanmaktadır.

Sonuç

Son dönemlerde *ögün*- fiili üzerinde tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalara kaynaklık eden Atatürk'ün “Türk! Öğün, Çalış, Güven!” özdeyişidir. Bazı yazarlar tarafından *ögün*- fiili için ‘aklını kullanmak’ anlamı verilmiştir. Fiile ilk bakışta böyle bir anlam çıkabilir fakat köken bilimi açıklaması olarak yanlış çözümlenmeye gitmişlerdir. Öte yandan Afet İnan'ın Atatürk hakkında yazdıklarıyla fiilin ‘kendi kendini övmek’ anlamında kullanıldığı net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Günümüz sözlüklerinde *övmek* olarak yer alan bu fiil Cumhuriyet'in başlarında *öğmek* şeklinde de görülmektedir. Sonuç olarak Atatürk'ün kullandığı *ögün*- fiili *ög*- ‘övmek’ köküne dayanmaktadır. *Kutadgu Bilig*'de geçen ‘düşünmek’ anlamındaki *ökün*- ~ *ögün*- fiilleri ise *ö*- ‘düşünmek’ köküne dayanır. Dolayısıyla Atatürk bu özdeyişinde Türk milletine *aklını kullan* değil, *övün* demiştir.

Kaynakça

- Baykara, T. (1989). “Atatürkçülük Üzerine: “Türk, Öğün, Çalış, Güven”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 4 (1), (s.21-29).
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: At The Clarendon Press.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 2*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2020). *Öğünmek / Övünmek*. *Milli Düşünce Merkezi*. 15.10.2021 tarihinde <https://millidusunce.com/ogunmek-ovunmek/> ağ adresinden erişildi.
- Erdal, M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*. Leiden – Boston: Brill.

- Eren, H. (2020). *Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (ETDES)* (Ş. H. Akalın, Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2011). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gabain, V. A. (1988). *Eski Türkçenin Grameri* (M. Akalın, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (2009). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler* (A. İnan, Haz.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kılınç, Ş. (2019). Atatürk'ün "Türk, Öğün, Çalış Güven" Sözü Aslında Ne Anlama Geliyor?. *Webtekno*. 10.12.2021 tarihinde <https://www.webtekno.com/aturk-un-turk-ogun-calis-guven-sozu-aslinda-ne-anlama-geliyor-h47964.html> ağ adresinden erişildi.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Milliyet. (2021). Öğün Ne Demek, TDK Sözlük Anlamı Nedir? Türk, Öğün, Çalış, Güven Sözündeki Öğün Ne Anlama Geliyor?. *Milliyet*. 12.12.2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/egitim/sozluk/ogun-ne-demek-tdk-sozluk-anlami-nedir-turk-ogun-calis-guven-sozundeki-ogun-ne-anlama-gelir-6566727> ağ adresinden erişildi.
- Ölker, G. (2011). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü (1945 – 1950 arası)*. Konya, Selçuk Üniversitesi, Doktora tezi.
- TDK. (1935). *Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yûsuf Hâs Hâcib. *Kutadğu Bilig* (M. S. Kaçalın, Haz.). T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

CANER SOLAK (2020) TÜKETİM KÜLTÜRÜ EKSENİNDE TÜRK ROMANINDA MİRASYEDİ TİPİNİN GELİŞİMİ (1875-1928). KONYA: ÇİZGİ KİTABEVİ YAYINLARI, 484 SF., ISBN: 978-605-196-406-5.

*Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN-ÇELİK**

Dr. Öğr. Üyesi Caner Solak'ın, *Tüketim Kültürü Ekseninde Türk Romanında Mirasyedi Tipinin Gelişimi (1875-1928)* adlı çalışması, 2020 yılında, Çizgi Kitabevi Yayınları tarafından kitaplaştırılır. Kitap, yazarının 2019 yılında hazırlayarak sunduğu doktora tezinden yola çıkılarak oluşturulmuş akademik bir incelemedir. Dr. Caner Solak, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görev yapmaktadır.

Çalışmaya, Türk edebiyatında başlangıcından 1928 yılında Latin harflerinin kabulüne kadar geçen süre içerisinde yazılmış romanlar temel malzeme olarak ele alınmıştır. Daha sonra bu romanlara tip tahlili açısından bir sınırlama getirilmiş ve mirasyedi tipi üzerinde durulmuştur. İlk dönem romanlarında ele alınan yanlış Batılılaşma sorunsalı, Türk edebiyatının temel meselelerinden birisidir. Bu sorunsalın da irdelendiği kitapta, yanlış Batılılaşma sürecinde oluşan tüketim kültürü, değişen gündelik yaşam biçimleri, baba yokluğunun yol açtığı boşluklar, zenginlikten fakirliğe düşen insanların durumları, mirasyedilerin yaşam biçimleri gibi meseleler üzerinde de durulmuştur. Metin çözümlenmeleri aşamasında modern eleştiri kuramlarından yararlanılmış, yeri geldiğinde sosyolojik, psikolojik ve ekonomik alana ait veriler tahlil sürecine dahil edilmiştir.

Çalışma, “Ön Söz”, “Giriş”, “Sonuç” ve “Kaynakça” dışında dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, “Kavramlar, Yaklaşımlar ve Tarihsel Gelişmeler”; İkinci Bölüm, “Mirasyediliği Doğuran Sebepler”; Üçüncü Bölüm, “Mirasyediliğin Günlük Hayatı” ve Dördüncü Bölüm, “Mirasyediliğin Akıbeti” başlıklarını taşımaktadır.

Giriş'te, Tanzimat dönemi içerisinde Batılılaşma süreci ile birlikte ortaya çıkan mirasyedi tipi üzerine *Tüketim Kültürü Ekseninde Türk Romanında Mirasyedi Tipinin Gelişimi (1875-1928)* adlı çalışmadan önce yapılan yayınlar tanıtılmış ve sonra bunların bir değerlendirmesi yapılmıştır. Yazar kendisinden önce Şerif Mardin, Berna Moran, Jale Parla ve Nurdan Gürbilek gibi ustaların konu ile ilgili eserlerini merkeze alarak bir yorumlamada bulunmuştur. Sonra yine bu konu üzerinde çalışmaları bulunan Fatih Arslan, Abdurrahman Kolcu, Salim Çonoğlu, Mehmet Narlı, Banu Dağtaş ve Berna Uslu Kaya'nın yazıları da değerlendirme kapsamına dahil edilmiştir. Böylece kitabın alt yapısı oluşturulmuştur. Dr. Solak, bu birikimin üzerine kendi araştırma ve inceleme sonuçlarını eklemiştir.

* Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Beytepe, Ankara 06800.
sdilek@hacettepe.edu.tr ORCID: 0000-0002-9366-8194
Gönderim tarihi: 22/11/2021 Kabul tarihi: 22/12/2022

“Kavramlar, Yaklaşımlar ve Tarihsel Gelişmeler” başlığını taşıyan ilk bölümde, iki alt başlık bulunmaktadır: “Sefahat ve Tüketim Kültürü İlişkisi” ile “Sefahatin Mağrurları ve Mağdurları: Mirasyediler”.

“Sefahat ve Tüketim Kültürü İlişkisi” bölümünde, tüketim kültürü, tüketim toplumları ve modernleşme arasında bir bağ kurularak anlatılmıştır. Bu kavramlar kuramsal olarak tanımlandıktan sonra örneklem alanı için öncelikli olarak XIX. yüzyıl Osmanlı toplumu ele alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu açısından İstanbul merkezli bir tüketim kültüründen söz edilirken yeri geldiğinde İzmir, Ankara ve Kayseri gibi şehirler de kavramın tartışıldığı mekânlar olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Birinci bölümün ikinci alt başlığını oluşturan “Sefahatin Mağrurları ve Mağdurları: Mirasyediler” kısmı kendi içerisinde şu alt bölümlere ayrılmaktadır: “Mirasyedi Tipinin Tanımı ve Çeşitli Adlandırmaları” ile “Geleneksel Anlatılar ve Mirasyedi Tipinin Soy Kütüğü”.

Bu bölümde önce mirasyedi tipinin tanımlaması yapılmakta ve Türk romanlarındaki görünüşleri üzerinde durulmaktadır. İlk dönem içerisinde alafranga mirasyedilerin “didon”, “züppe”, “şık”, “centilmen” gibi sıfatlarla tanımlandığını, II. Meşrutiyet sonrasında ise bu tiplenin başka görünüşlerinin ve adlandırmalarının ortaya çıktığını görüyoruz. Örneklemek gerekirse Tanzimat döneminin “didon”, “züppe”, “şık” ve “centilmen”leri, II. Meşrutiyet sonrasında “monşerler”, “bobstiller”, “çarlistonlar”, “deri meşin ceketliler” şeklinde bir değişime ve dönüşüme uğramışlardır. Bu isimlendirme ve tanımlamalar, mirasyedi tiplerinin zaman içerisindeki yeni görünüşlerinden başka bir şey değildir.

“Geleneksel Anlatılar ve Mirasyedi Tipinin Soy Kütüğü” bölümü, mirasyedi tipinin geleneksel edebiyatta olup olmadığının tartışmaya açıldığı bölümdür. Burada, Karagöz ve Orta oyunlarından başlayarak tiplenin gelişiminin izleri takip edilmiş, sonrasında bir halk hikâyesi olan *Hançerli Hanım Hikâyesi* üzerinde durulmuştur.

İkinci bölüm, “Mirasyediliği Doğuran Sebepler” başlığını taşımaktadır ve temel olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır: “Evin İçi: Eksik Aileler / Sorunlu Ebeveynler” ve “Evin Dışı: Tehlikeli Dış Dünya”.

“Evin İçi: Eksik Aileler / Sorunlu Ebeveynler” bölümünde, “Babanın Yokluğu”, “Yaşlı Alafranga Tipler”, “Konak Hayatı”, “Gösterişçi Yüzeysel Eğitim”, “Mirasyedinin Psikolojik Özellikleri” ve “İçgüveysilik: Başkalarının Mirasını Tüketmek” konularına yer verilmektedir. Türk romanlarına yansıdığı kadarıyla mirasyedi tipinin mevcudiyeti baba yokluğu ile başlamaktadır. Dr. Solak, romanlarda baba yokluğunu hem somut hem de sembolik anlamda ele alarak değerlendirmesini yapmıştır. Örnek olarak şu eserlere yer vermiştir: *İntibah*, *Emanetçi Sıtkı*, *Bahtiyarlık*, *Zehra*, *Karnaval*, *Para*, *Muhadarat*, *Sefile*, *Dâmen-âlûde* vd. Romanlarda mirasyedi tipinin oluşumunda ve olumsuz olarak aktarımında, baba yokluğu kadar önemli bir diğer unsur da var olan babaların ya da ebeveynlerin alafrangalığa aşırı derecede meraklı olmalarıdır. *Karnaval*, *Metres*, *Kapalı Kutu*... romanlarında olduğu gibi. Mirasyedi tiplerinin psikolojik özelliklerinin de açıklandığı kitapta, ayrıca konak hayatının ve yüzeysel eğitimin mirasyedi kişiler üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. İçgüveysi olan mirasyedi tipler ise başkalarının mirasını tüketen insanlar bağlamında değerlendirmeye alınmıştır.

“Evin Dışı: Tehlikeli Dış Dünya”, kitabın ikinci bölümünün bir diğer ana alt başlıklarından birisidir ve şu bölümlerden oluşmaktadır: “Kurnaz Arkadaşlar / Dalkavuklar / Saticılar”, “Zevk ve Eğlence Mekânları”, “İçki”, “Ölümcül Kadınlar ve Metres Ekonomisi”. Başlangıcından 1928 yılına kadar yazılan romanlarda, mirasyedi tipler için evin dışı, çoğunlukla tehlikeli bir ortam olarak tasvir edilmektedir. Bu tiplerin kötü alışkanlıklar edinmelerinde kurdukları arkadaşlıklar ve onlarla oluşturdukları ilişki biçimleri belirleyici birer unsur olmaktadır. Örneğin *İntibah*, *Felâton Beyle Râkım Efendi*, *Paris'te Bir Türk*, *Karnaval*, *Araba Sevdası*, *Dâmen-âlûde*, *Metres*, *Tebessüm-i Elem* vd. romanlarda bu durumdan söz edilmektedir. Yine romanlarda evin dışına taşan alışkanlıklar arasında öne çıkan iki temel mesele vardır. Bunlar, içki içme ile metres edinme ve onunla birlikte olma alışkanlıklarıdır. Bu alışkanlıkların tümü mirasyedi tiplerin hazin sonunu hazırlayan sebepler arasında

yer almaktadır. Mirasyedi tiplerinin analizi için dışarısının anlatıldığı romanlarda en çok sözü edilen mekân, İstanbul olmuştur.

Tüketim Kültürü Ekseninde Türk Romanında Mirasyedi Tipinin Gelişimi (1875-1928) adlı kitabın üçüncü bölümü, “Mirasyediliğin Günlük Hayatı” başlığını taşımaktadır. “Döngüsel Boş Zaman Etkinlikleri” ve “Tüketime Dayalı Hayat Tarzının Nedenleri” bu bölümün alt başlıklarını oluşturmaktadır.

Caner Solak’ın dönem romanlarından (*Felâton Beyle Râkım Efendi, Karnaval, Vah, Sefile, Araba Sevdası, Zehra, Metres, Sözde Kızlar* vd.) yaptığı tespitlere göre, mirasyediler sahip oldukları servet nedeniyle yaşam biçimlerinin büyük bir çoğunluğunu serbest zamana çevirmiş olup boş zamanlarını da üretmek yerine tüketmek için harcamışlardır. Amaçsız gezintiler, rutin tüketim, eğlence mekânlarını ziyaret, süslenme ve kişisel bakımlarına zaman harcama, modayı takip etme gibi işler onların gündelik yaşamını doldurmaktadır. Tüm bu sıralanan unsurlar, yararlı ve üretime dönük işler olmaktan çok tüketime dönük olumsuz unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Tüketime Dayalı Hayat Tarzının Nedenleri”nin tartışıldığı bölümde, şu alt başlıklar açılmış olup bu yolla romanlardaki mirasyedi tiplerinin yaşam tarzlarındaki tüketim biçimleri de sınıflandırılmış olur: “Taklit”, “Statü Arayışı”, “Cinsel Açlık ve Aşkın Maddileşmesi”, “Haz Arayışı”. Bu mesele için örneklendirilen romanlar arasında *Felâton Beyle Râkım Efendi, Karnaval, Bahtiyarlık, Paris’te Bir Türk, Muhadarat, Tebessüm-i Elem, Araba Sevdası, Kesikbaş, Sözde Kızlar* vd. bulunmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde, “Mirasyediliğin Akıbeti” üzerinde durulmaktadır. Bu akıbet, Dr. Caner Solak’ın kavramlaştırmasıyla şöyle özetlenebilir: “Sefahatten Sefalet”, “Hikâyesi Bitmeyen Budalalar”, “Çalışmak Zorunda Kalan Mirasyediler”, “Tüketimin Suça Bulaştırdığı Mirasyediler”, “Tüketilen Miraslar”, “Mirasyedilerin Mağdur Ettikleri”, “Kötü Çocuklar: Mirasyediler”. *Zehra, Sail, Sefile, Feryat, Tesadüf, Tebessüm-i Elem, Sözde Kızlar, Deli Gönül, Muhadarat, Gulyabani* gibi romanlarda aslında anlatılan örnek olaylar, kurgunun yapısı, yazarının yaratıcılığı gibi unsurlar farklı farklı da olsa mirasyedi tipinin akıbeti bir iki istisna roman dışında hep olumsuzdur. Mirasyediler şu veya bu şekilde hep yenilen, tükenen, kaybeden insanlar olmuşlardır.

Caner Solak’ın tespitlerine göre, başlangıcından 1928’e kadar yazılan dönem romanlarının en çok işlenen konularından birisi, kitapta ele alınan ve üzerinde durulan şekliyle tüketim biçimleridir. Dönem içerisinde gözlemlenen tüketim kültürü ile mirasyedi tipleri ve yanlış batılılaşmanın bu tipler üzerindeki etkisi konuyu destekleyen çerçeve anlatıdır. Batılılaşmanın özümsemediği ve anlaşılmadığı durumlarda, dış görünüme dayalı / sahte /yapay/ gösterişe dayalı tüketim biçimleri insanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Yazarların büyük bir çoğunluğu bu yanlış anlaşılmayı ya eleştirmişler ya da hicvetmişlerdir. Bunun için de romanlarında kurgulanan mirasyedi tiplerine, meselenin özünü yansıtmak adına oldukça önemli misyonlar yüklenmiştir.

Tüketim Kültürü Ekseninde Türk Romanında Mirasyedi Tipinin Gelişimi (1875-1928) adlı kitap, yukarıda da sözü edildiği üzere ele alınan meseleler ve kullanılan yöntemler açısından okurunu tatmin edecek bilgilerle doludur.